

◀ **KLOVNERI:** Klovnene Trude-Litt (Siv Øvsthus) og Gunda (Åse Grøan) er ikke som klovner flest. De foretrekker sykehuskorridorer fremfor sagmugg.

Klovner bort det vonde

Sykehuset er sannsynligvis det siste stedet i verden du forventer å finne en klovner. Det er nettopp derfor klovnene er der.

Tekst: Petter Lønningen
Foto: Silje Katrine Robinson
petter@megafon.no

– Forleden var vi inne hos en liten jente som hadde så vondt i magen. Da «støv-sugde» vi ut alt det vonde fra magen hennes. Senere fortalte en sykepleier meg at den lille jenten ikke hadde vondt lenger. Hun kunne slutte med smertestillende, og dra hjem, forteller Siv Øvsthus.

I ti år har rødnesene tråkket ned de lange korridorene på Haukeland Universitetssykehus. Sykehusklovnene er blitt er

kjærkomment innslag blant hvite frakker og stetoskop. Da Siv begynte som sykehusklovner i Norge, var hun blant de første. Nå sprer fenomenet seg. Klovnene går i bresjen for spøk og moro som et fast innslag for de minste pasientene. Humor er nemlig også ramme alvor.

– Det hender at barn ikke tror at de er friske, selv om de egentlig er det. For eksempel har vi opplevd at barn som har operert kneet ikke tør å legge vekten på den foten. Da kan lek være en fin måte å få dem til å stole på sine egne kropp, sier Åse Grøan. Selv har hun blant annet 11 års teatererfaring, og har undervist i drama for barn og ungdom.

Forandringsnese

Nå er det sminketid. Pudderskyen legger seg overalt i det lille rommet. På veggene henger postkort, barnetegninger og hilsener, samt annonser for trylleutstyr.

– Vi er ikke bajasklovner. Jeg vil heller kalle oss for kommunikasjonsklovner.

Siv Øvsthus

– Når nesen kommer på, endrer alt seg. Da blir vi karakterene våre, forteller Siv, og surrer fast ulltråder i håret.

– Jeg kaller trådene for mine «sosiale antenner». Barna elsker dem!

Klovnene har brukt lang tid på kostymene. Ikke alle barn synes klovner er så morsomme. En britisk undersøkelse, utført av Universitetet i Sheffield, viste av ingen av barnepasientene ønsket seg klovne-malerier på veggene. Men besøk av en lys levende klovner – det er noe helt annet.

– Det er viktig for meg å fremstå som glad og livlig. Jeg vil at klovnen min skal se snill ut, og tiltrekke seg godt humør, forteller Siv.

Siden den berømte legen Hunter Campbell «Patch» Adams trakk i klovnenese på 70-tallet, har sykehusklovnene nådd selv de fjerneste verdenshjørner. Sykehusklovnene kommer i mange farger og fasonger.

Sivs klovner er litt vilter og sprø av seg, mens Åses karakter er mer forsiktig av seg- og kanskje litt mystisk? Men for

begge to er det viktig å fremstå som trygge og snille.

– Det tok lang tid å utvikle karakteren, og jeg oppdager stadig nye ting. Det er viktig at vi er litt forskjellige, slik at samspillet mellom klovnekarakterene skal bli spennende å følge med på, forteller Åse.

Klovnene må også ta forholdsregler. Svineinfluensaen er ennå over oss, og noen barn kan være allergiske mot ballonger og barnesminke.

Klovner med erfaring

Siv er utdannet ved Jacques LeCoq Teaterskole. Der studerte hun fysisk teater, og ikkemuntlig kommunikasjon. Hun ble inspirert av sin studievenninne, Anne-Marie Müller, som allerede var sykehusklovner i Sverige. Dessuten har hun sosialpedagogisk utdanning, og mange års erfaring som teaterleder og fra ungdomsarbeid.

– Jeg elsker å gjøre noe ekstra ut av enhver situasjon. Det finnes ikke noe bedre enn samtaler hvor gode følelser får hedersplass i nært samspill mellom klovner, barn og pårørende, så slik sett var dette

den perfekte jobben, forteller hun.

Klovnene er på jobb fire dager i uken. Opprinnelig startet det som et tidsbegrenset prosjekt, men suksessen gjorde at prosjektet ble forlenget. Nå avhenger fremtiden av sponsormidler. Haukeland Universitetssykehus er bare en av flere sponsorer. Foreløpig er det usikkert om det vil klovnes videre i 2010. Men det kan ikke klovnene tenke på nå. Nå handler det om klovneri og klovnera. Men at sykehusklovnene bare driver med tull og tøys, er en misforståelse.

– Vi er ikke bajasklovner. Jeg vil heller kalle oss for kommunikasjonsklovner. Vi og sirkusklovnene har et felles opphav, men vi underholder ikke på samme måte. Da slekter vi langt mer på teaterklovnene. Vi vil oppnå latter, varme og gjenkjennelse. En god sykehusklovner skal illustrere det lille mennesket alle kan kjenne seg igjen i, med alle følelsene det innebærer, mener Siv.

– Det viktigste for meg, er at klovnene lar barna komme i fokus. Vi skal ikke ha applaus, men sette barna i situasjoner ▶

SMERTEN FORSVANT: Sara Telle (t.v.) var egentlig ikke i form til å stå opp i dag, men klovnene fikk henne ut av sengen.

► **LUFTIG LEK:** Alle klovner må passe seg når Elisa Bjenarin får tak i en ballongpumpe. Her får Trude-Litt gjennomgå.

hvor de kan få styre og bestemme litt. Vi kan godt sette dem til å blåse opp ballonger, hvis de er i stand til det og hvis de av en viss type som passer til sånt. Men vi lokker dem til å gjøre ting med å legge fristende ting innen rekkevidde, og vi lokker dem med vårt kroppsspråk til å svare slik vi har forventet for å få dem til å være aktive. De må selv få bestemme hva de skal gjøre. Slik får de kjenne seg kompetente, og det er en utrolig viktig følelse, forteller hun videre.

Seriøse små

Syke barn må gjennom mye på et sykehus for å bli friske. Prøver, sprøyter, drypp og operasjon. For mange kan det bli litt for mye av det gode. Derfor er klovnene der.

– Barn sanser at et sykehusopphold er alvorlig. Alt er veldig seriøst, og det kan være slitsomt for små mennesker å alltid skulle være seriøse og alvorlige; de tar som regel hensyn til de voksne, sier Siv.

Noen ganger kan det være vanskelig å være sykehusklovner. Barna er jo der av en grunn. Men gjennom årene har klovne-

duoen opparbeidet seg kompetanse på spøk og alvor.

– Man må ta noen sjanser, men nå har vi så mye erfaring at vi vet hvor grensene går. Dessuten jobber vi tett sammen med det øvrige personalet, og får mye informasjon om tilstanden til barna vi skal besøke. Da minsker vi risikoen for å trå feil, sier Åse. Men må er hun ikke Åse lenger. Nå er hun klovnen Gunda Miranda Mindre Veranda Stol på Hverandre. For enkelhets skyld kaller vi henne Gunda. Og Siv? Nå heter hun Trude-Litt-Masse-Mer. Eller bare Trude-Litt.

Klovnene rusler mot gangen hvor barnas rom ligger. Der treffer de lille Elisa Bjenarin, som er på vei til leketerapi, og som er veldig klar for litt klovneri. Hun smiler sitt bredeste smil, mens klovnene lager ablegøyer. Gunda blir så utslitt av all lekingen at hun synker sammen i dyp klovnesøvn. Det utnytter Elisa til sin fordel, og bruker klovnenes ballongpumpe til å blåse luft i ansiktet på den søvnige klovnen.

– Vi er ikke her fordi det er synd på barna. De har jo et kjempeflinkt personell rundt ►

HVISKETISKE: Gunda har en hjemmeliggave til Trude-Litt, og røper den for Vegar. Overraskelsen er både frekk, morsom og ekkel. En typisk klovnegave.

– Noen ganger må man snu ting litt på hodet. Da ser man jo saken fra en ny vinkel.

Siv Øvsthus og Åse Grøan

seg, og foreldre som setter verden på hodet for at barna deres skal ha det bra. Vi er her bare for å gi dem en smak av noe annet, sier Trude-Litt.

Leker med livet

I begynnelsen følte klovnene seg litt ensomme på det store sykehuset. De visste ikke helt hvordan de skulle opptre overfor fagpersonalet, og motsatt. Etter ti år har de fått mange gode venner. Nå hjelper sykepleierne, legene, fysioterapeutene og psykologene dem til å gjøre en best mulig jobb.

– Barna har ofte spørsmål om sykdom. Da forsøker vi å koble det til følelsene deres rundt sykdommen. Andre igjen har godt av å bevege seg, så da leker vi på en måte som gjør at de får bruke de rette musklene, forteller Trude-Litt.

De voksne får også hilse på klovnene. Noen ganger må faktisk barna selv gripe inn for å sørge for at de voksne oppfører seg.

– Min klovnekarakter er litt på flørteren, humrer Gunda.

– Det er ingen ting i verden hun liker bedre enn pappaer som tar seg av sine barn. Da kan hun finne på å fri til pappaen, og naturligvis vil barna protestere. Det er ikke uvanlig at de påpeker at det ikke kan la seg gjøre, fordi pappaen allerede er gift med mammaen. Noen ganger utfordrer mammaene oss til å gjennomføre giftermålet, og da må vi løse situasjonen på en passende måte. Slik involverer vi alle i leken, dersom de har lyst, forteller hun.

– Det er viktig å leke litt med livet. Det er nok derfor barn liker figurer som Pippi Langstrømpe og Ronja Røverdatter. Pippi baker for eksempel pepperkaker på gulvet. Alle kan jo ikke gjøre det hele tiden, men noen ganger må man snu ting litt på hodet. Da ser man jo saken fra en ny vinkel, samstemmer klovnene.

Det første smilet

Gjennom møtet med klovnene får også barna møte sin egen sykdom.

– Alt skjer på barnets premisser gjennom leken. Skal for eksempel barnet få en sprøyte, kan vi la barnets bamse få en lekesprøyte. Så kan barnet la sine følel-

ser komme til uttrykk gjennom bamsens reaksjoner i leken, forteller rødnesene.

Plutselig kommer Vegar rullende i en rullestol. Klovnene møter ham med store klovnesmil. Vegard kaster hodet bakover, og jubler av glede. Mens klovnene blåser opp ballongene sine, stiller mormor Tone Elin Tollesen seg i bakgrunnen.

– Første gang Vegar smilte etter at han ble innlagt, var da sykehusklovnene dukket opp. Nå var han egentlig i litt dårlig form, men han kviknet til med en gang han hørte klovnene i gangen, forteller hun.

Vegar smiler og ler. Sammen med klovnene dekorerer han ballongpumpene deres med julepynt. Det klirrer i et dryppstativ. Det er Sara Telle som kommer. Hun ser spent på klovnene. Vil de legge merke til henne?

– Hei! Vil du være med oss, spør klovnene. Sara nikker så hardt hun kan. Også hun var egentlig for sliten til å stå opp. Hun har nemlig vært kvalm i hele dag. Men klovner er uimotstæelige. Plutselig fikk ►

hun ny energi, og ville ut og hilse på dem. Mamma Kristine humrer i bakgrunnen.

– Jeg er like fascinert av klovnene som barna, forteller hun.

– Det er så deilig med litt avveksling, og det gjør dagen lettere for min datter.

Julebæsj i taket

Litt latter kan hjelp mot mye. Latterforskere har blant annet funnet ut at latter øker antall hvite blodlegemer. Det er med på å styrke immunforsvaret. Latter øker også endorfinnivået, og endorfiner er kroppens eget smertestillende middel. På toppen av det hele kan latter øke blodtilførselen til muskler og organer, samt bedre fordøyelsen.

Gunda har en gave til Trude-litt. Hun roter rundt i klovnetralen, og finner en liten eske. Da hun åpner den, grøsser barna. I den lille boksen ligger nemlig en liten bæsj. Den er riktignok laget av gummi, men hvem vil vel ta sjansen?

– Haha, jubler klovnene. – Vil dere holde bæsjen?

Plutselig henger den klissete bæsjen i taket.

– De voksne tror kanskje at det er en form for julepynt, sier Trud-litt.

Så flyr det plutselig ballonger gjennom hele rommet. «Komfyrværkeri», kaller klovnene det. Barna jubler og ler. Noen av dem lurar på hvor Frekke Fredrik

er. Frekke Fredrik er en liten, uoppdragen krokodille som bor i klovnevognen. Med et stikker Fredrik hodet frem fra armkroken til Trude-Litt. I dag er Fredrik litt ertete av seg, og spruter vann på klovnene. Barna er fra seg av begeistring, og noen får lov til å holde Fredrik. Det hjelper ikke det minste på oppførselen hans. Frekke Fredrik spruter i vei, akkompagnert av trillende barnelatter og forskremte klovnehikst. Slik oppførsel kan ikke gå ustraffet hen, og Fredrik må til slutt tilbake i vognen.

– Jeg tror det er noen her som kommer til å sove godt i natt, hvisker klovnene til mødrene i bakgrunnen. Barna er slitne og fornøyde etter all ballongpumpingen. Klovnene setter seg ned

med barna og lar dem puste ut.

Gunda og Trude-Litt pakker sammen, men lover å komme snart tilbake. Nå må de nemlig gå og ta tranen sin. En klovn bør faktisk drikke en hel flaske tran om dagen. Barn trenger ikke så mye, men litt må alle ha, forteller de.

– Som nyfødt klovn er det lett å glemme at man trenger noen dramaturgiske død-punkter i klovningen. Man kan ikke bare kjøre på for full maskin heller, da ville man jo bare fått vondt i kroppen. De rolige stundene er minst like viktige for barna, sier Siv mens hun lukker døren etter seg.

– I dag lekte vi litt med tabuer, etter oppfordring fra barna. Barn har behov for å

teste grensene litt. Når barn er pasienter, må de være så flinke og snille. De må ta ekle og rare prøver, og vente mye. Og barn vil jo gjerne være flinke. Litt klovning gir dem muligheten til å slappe av og være litt smårampete, akkurat slik barn vil være. De får være barn igjen.

Hula hula-leger

Så bærer det inn igjen på det lille rommet for klovnene. Åse forteller at hun selv har fått føle på kroppen hvor viktig det er med litt latter når man er syk.

– En gang måtte jeg selv opereres, og jeg var veldig nervøs og anspent. Rett før jeg ble lagt i narkose, sa legen til meg at jeg måtte se for meg at alle i operasjonssalen var kledd i bastskjørt og danset hula-hula.

Da begynte jeg å le, og så slappet jeg av. Kjernen i sykehusklovn er nettopp å appellere til det friske i barnet. Åse tror at den ikke-medikamentelle behandlingen er særdeles viktig.

– Det er derfor musikk- og leketerapi og sykehusklovn er så viktig. Det er viktig og flott at sykehusene kan fortsette med denne typen behandling. En klovn kan ikke gjøre noen friske, men det kan uansett ikke være feilmedisinering, forteller hun.

– Vårt håp er at klovnene bidrar til å framskynde helingsprosessen hos de syke barna og at vi sammen verdsetter øyeblikket og det vi deler her og nå, mener Åse. Derfor vil det alltid være behov for noen røde neser i sykehusgangene.